

Avtalsrörelsen 2025

– fakta och argument

Sverige behöver högre löner

Lönebildningen i Sverige hanteras av parterna – fack och arbetsgivare. Vår lönebildningsmodell är framgångsrik. Sverige har mindre löneskillnader och har sedan slutet av 1990-talet haft en starkare utveckling av reallönerna än de i flesta jämförbara länder. Med reallöner menas den del av löneökningen som blir kvar när man drar bort prisökningarna (inflationen) och som ger ökad köpkraft.

Under våren kommer en ny och stor avtalsrörelse genomföras. Över 500 centrala kollektivavtal ska förhandlas. Drygt 3,4 miljoner löntagare i privat och offentlig sektor berörs.

I den förra avtalsrörelsen 2023 växlade LO kraftigt upp våra gemensamma lönekrav. Resultatet blev de högsta löneökningarna på över 15 år. Nu fortsätter vi på samma spår. Vi ställer också särskilda krav på att höja lönerna för arbetare med låga löner.

Våra lönekrav bygger på att vinsterna har varit höga de senaste åren. Samtidigt har Sveriges internationella konkurrenskraft fortsatt att stärkas. Detta betyder sammantaget att vi kan kräva högre löneökningar utan att det hotar inflationen eller konkurrenskraften.

Våra lönekrav möter kritik från arbetsgivarorganisationer. De menar att det går trögt för svensk ekonomi och att många företag har det tufft. Men vi anser att det är företagets vinster snarare än lönerna som bör anpassas efter normala konjunktursvängningar. Dessutom pekar de flesta bedömare, inklusive LO, på att ekonomin kommer att förbättras under 2025.

I denna broschyr förklarar vi argumenten bakom LOs lönekrav.

Hur fungerar en avtalsrörelse?

Löner och arbetsvillkor bestäms i kollektivavtalsförhandlingar. Det är respektive LO-förbund som förhandlar fram och tecknar kollektivavtal med arbetsgivarorganisationerna.

Kollektivavtalet är ett fredsfördrag. Med kollektivavtal vet arbetsgivaren att alla anställda arbetar när avtalet är undertecknat och att inga konflikter hotar produktionen så länge avtalet gäller. När ett kollektivavtal har löpt ut kan löntagarna däremot strejka för att driva fram de förbättringar som arbetsgivarna inte accepterar i avtalsrörelsen.

Den så kallade **LO-samordningen** bygger på att de LO-förbund som ingår i samordningen ställer gemensamma lönekrav och stödjer varandra tills det sista förbundsavtalet är tecknat. Det betyder att förbunden har möjlighet att ta ut sina medlemmar i sympatiåtgärder för att hjälpa ett annat förbund att få igenom avtalskraven. Det ökar arbetarnas styrka och säkerställer att ingen halkar efter i utvecklingen.

Sedan 1997 är **Industriavtalet** en viktig del av lönebildningen. Det bygger på att den internationellt konkurrensutsatta sektorn – alltså industrins parter – förhandlar först med samma lönekrav som LO-samordningen. Då sätts det så kallade *märket*. Därefter förhandlar andra branscher som då utgår från industrins märke för löneökningarna. Märket säkerställer att alla – både arbetare och tjänstemän – får ungefär samma procentuella löneökning i de centrala avtalen. Efter de centrala branschförhandlingarna kan det även ske lokala förhandlingar som kan ge extra löneökningar och reglera lönefördelningen på arbetsplatsen.

Hur lång avtalsperioden blir, det vill säga hur länge kollektivavtalet gäller, bestäms i förhandlingarna och kan alltså variera från gång till gång.

LOs krav i avtalsrörelsen 2025

Under nuvarande avtalsperiod (sedan april 2023) har lönerna i hela ekonomin ökat med nästan 4 procent per år. Det kan jämföras med 2,5 procent per år mellan 2010 och 2019. Nu har de förbund som ingår i LO-samordningen en tydlig ambition att fortsätta med en hög löneökningstakt även framöver. Våra krav gäller ett avtal på ett år.

LO-SAMORDNINGENS LÖNEKRAV 2025

- > Löneökningar på 4,2 procent plus en låglönesatsning.
- > Låglönesatsningen ger möjlighet att välja en av två modeller:
 - > Den s.k. *knämodellen* där alla som tjänar mindre än 29 100 kronor per månad bidrar med minst 1 222 kronor till avtalsområdets lönepott (motsvarar 4,2 procent av 29 100 kr). Därefter avgörs hur lönepotten ska fördelas.
 - > Extra höjning av lägstalönerna med 115 procent av 1 222 kronor (motsvarar 1 405 kr) för avtal med lägstalöner under 25 000 kronor per månad.
- > Ersättningen för mertid ska höjas. Mertidersättning får deltid-anslagna när de arbetar mer än sin avtalade arbetstid.

Låglönesatsningen ska minska löneskillnaderna. Den höjda mertidsersättningen ska främja anställningskontrakt med fler timmar än vad många har i dag.

Efter två år med hög inflation och fallande reallöner skapar LO-samordningens lönekrav, i kombination med låg inflation, goda förutsättningar för historiskt höga reallöneökningar under nästa avtalsperiod.

Hur beräknar LO löneutrymmet?

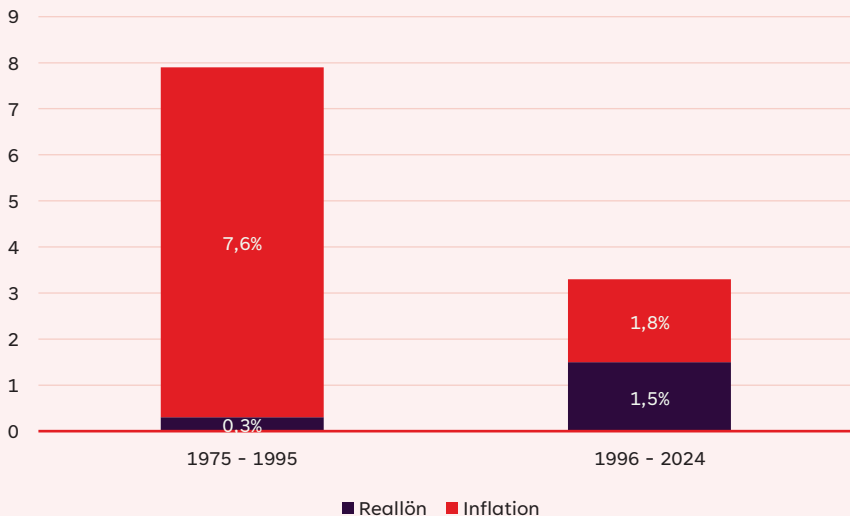
Lönerna ska varken öka för lite eller för mycket. För låga löneökningar ger försämrad köpkraft. Det dämpar i sin tur efterfrågan i ekonomin med lägre tillväxt och färre jobb som följd. I dagens svaga konjunkturläge kan högre löner stärka hushållens köpkraft. Det räddar jobb och tillväxt.

Risken med alltför höga löneökningar är att inflationen kan ta fart. Det leder till att räntorna stiger och arbetslösheten ökar.

Alltför höga löneökningar kan skapa en så kallad pris- och lönespiral som vi upplevde på 1970- och 1980-talen. Trots mycket höga nominella löneökningar uteblev då reallöneökningarna på grund av hög inflation. Under den perioden hade Sverige en sämre reallöneutveckling än många andra länder. Sedan slutet av 1990-talet har däremot utvecklingen varit den omvända. Lönebildningen har bidragit till låg och stabil inflation med god reallöneökning som följd. De senaste dryga två decennierna har Sverige därför haft en bättre reallöneutveckling än många andra länder.

Nominell och real löneökning samt inflation (KPI)

Årlig genomsnittlig ökning i procent, nominell löneökning = reallönen plus inflationen

Källa: Medlingsinstitutet och egna beräkningar.

Diagrammet ovan visar att den nominella löneökningstakten varit i genomsnitt 7,9 procent per år under den första perioden och 3,3 procent under den andra. Under samma perioder har reallönerna ökat med 0,3 respektive 1,5 procent i genomsnitt. Högre reallöneökningar har med andra ord åstadkommits med lägre nominella löneökningar.

Inflationen och produktiviteten

LO utgår från inflationsmålet när vi beräknar löneutrymmet. Det gjorde vi även när inflationen var hög de senaste åren. Detta skapar en stabilitet som vi vet ökar möjligheterna för goda reallöneökningar över tid.

Till inflationsmålet lägger vi till näringslivets genomsnittliga produktivitetstillväxt. Vi utgår alltså inte från enskilda branschers utveckling när vi beräknar löneutrymmet.

Summan av inflationsmålet och produktivitetstillväxten brukar kallas för *prinsnornen*. Men för att fastställa en lämplig löneökningstakt behöver vi också ta hänsyn till andra faktorer. Det handlar om vinster, konkurrenskraft och arbetsmarknaden.

Vinsterna i näringslivet

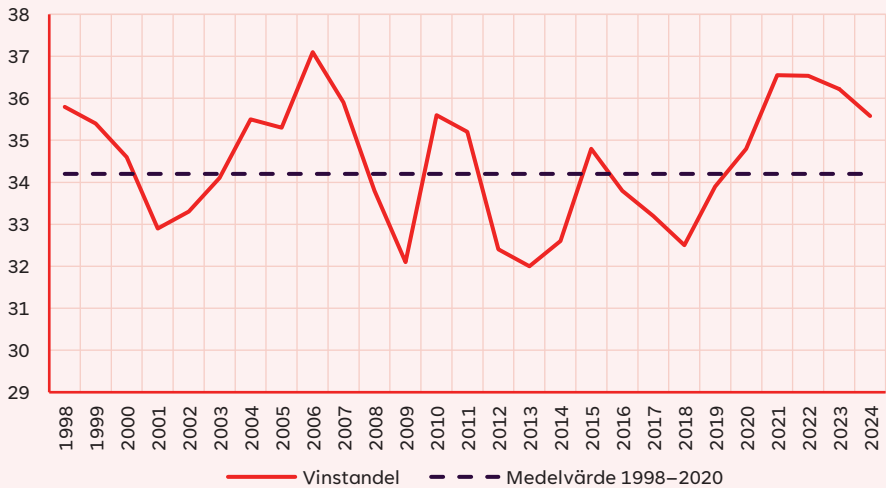
Löneförhandlingar handlar i grunden om en klassisk konflikt: hur mycket av värdet som produceras i näringslivet ska gå till löntagarna i form av lön och hur mycket ska gå till företagens ägare.

Vinstandelen visar hur stor andel av förädlingsvärdet som går till kapital- och företagsägarna. Resterande del av förädlingsvärdet består av löneandelen, alltså den del som går till löntagarna. Det betyder att när vinstandelen stiger så sjunker löneandelen.

När vinstandelen är hög så finns ett större utrymme för löneökningar än om den är låg. Högre löneökningar behöver då inte leda till högre inflation. Istället kan företagen sänka sina vinster till mer normala nivåer.

Vinstandelen i näringslivet

Andel av förädlingsvärdet i procent, 1998 - 2024

Källa: Konjunkturinstitutet och egna beräkningar

Mellan 2019 och 2021 steg vinstandelen till en historiskt hög nivå. Under de senaste 25 åren är det bara 2006 som hade en högre vinstandel. Men då rådde högkonjunktur; nu råder lågkonjunktur. Sedan 2021 har dessutom vinstandelen legat kvar på en hög nivå. Det är ovanligt. Tidigare toppar har varit kortvariga och följts av en snabb återgång till mer normala nivåer. Vinstandelen har alltså ökat till rekordnivåer trots pandemi, energikris och hög inflation. Vad beror detta på? Det finns flera förklaringar:

- > Oligopol på vissa marknader, exempelvis banker och mataffärer.
- > Stark exporttillväxt.
- > Stabil lönebildning även under kris och hög inflation.

Givetvis kan vinstandelen variera mellan olika branscher. Men på senare år har vinstandelen varit hög i de flesta branscher. Enligt prognoser kommer dessutom vinstandelen fortsätta att ligga över sitt historiska genomsnitt även under kommande år.

LO vill sänka vinstandelen åtminstone till sitt historiska genomsnitt. Då ökar löneandelen. Det gör vi genom högre löneökningar.

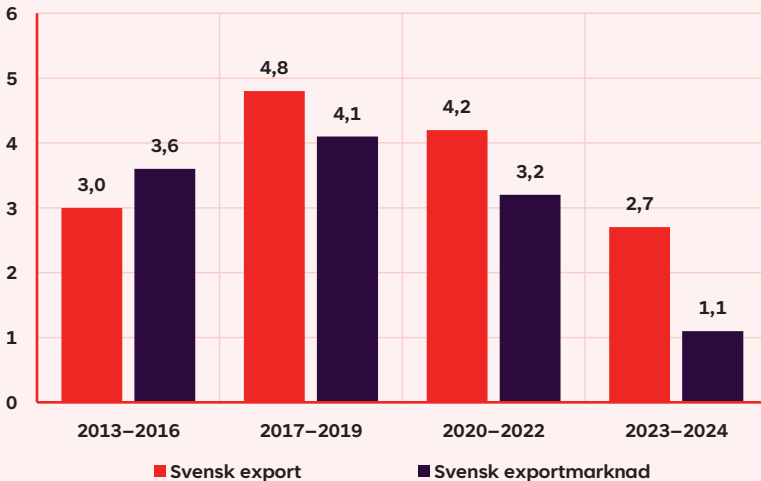
Konkurrenskraften

Sverige är ett exportberoende land. Därför måste lönebildningen ta hänsyn till vår internationella konkurrenskraft.

Under de senaste åren har lönerna i våra viktigaste konkurrentländer, liksom i Sverige, ökat snabbare än tidigare. Svenska löneökningar ligger därmed fortfarande i linje med de flesta jämförbara europeiska länderna. Om något så har lönerna i omvärlden ökat något snabbare än i Sverige den allra senaste tiden. Samtidigt har Sverige högre produktivitetstillväxt. Detta, tillsammans med den svaga svenska kronan, har stärkt vår konkurrenskraft ytterligare.

Utvecklingen för svensk export och svenska exportmarknader

Tillväxttakt i procent

Källa: Facken inom industrin.

Ett tydligt tecken på att Sverige har stärkt sin konkurrenskraft är att svensk export har växt snabbare än tillväxten på våra exportmarknader. Det betyder att svensk export har ökat sina marknadsandelar. Det finns alltså ingen anledning att sänka lönekraven för att stärka konkurrenskraften ännu mer.

Arbetsmarknaden

Sverige har en arbetsmarknad som i stora delar fungerar väl och sysselsättningen är hög. Men samtidigt är arbetslösheten alldeles för hög. Under 2024 har arbetslösheten stigit till 8,5 procent. Enligt LOs prognos kommer arbetslösheten förvisso börja sjunka under våren 2025, men ändå fortsätta att vara hög.

Av de arbetslösa är två tredjedelar antingen födda utomlands eller har en kort utbildning. Det är givetvis allvarligt. Men det är en problematik som lönebildningen varken kan eller bör lösa genom att hålla igen löneökningarna för alla. Istället behövs mer av riktade insatser till de arbetslösa. LO vill därför se kraftiga satsningar på arbetsmarknadsutbildningar, etableringsjobb och bättre arbetsförmedling. Dessutom måste regeringen satsa mer på jobb-skapande åtgärder och öka investeringstakten när det gäller bland annat bostäder, vägar och elförsörjning.

Det bör också nämnas att många arbetaryrken har goda framtidsutsikter och det råder brist på yrkesutbildad arbetskraft.

ORDLISTA

Inflationsmål	Sverige har ett mål att priserna ska stiga med två procent per år.
LO-samordningen	Bygger på gemensamma avtalskrav, stöd och samarbete mellan LO-förbunden tills det sista förbundsavtalet är tecknat. Samordningen är frivillig och avgörs inför varje avtalsrörelse.
Låglönesatsning	Syftar till att höja lönerna extra för dem som har låga löner. Kan ske på olika sätt.
Lägstalön	I många kollektivavtal finns en lägstalön som arbetsgivaren ska betala. I många andra EU-länder är det staten som bestämmer den lägsta lönen.
Löneandel	Den andel av näringslivets förädlingsvärde (värdet av företagets produktion minus kostnaderna för insatsvarorna) som går till löntagarna i form av lön och sociala avgifter.
Pris- och lönespiral	Uppstår när lönerna höjs som en följd av ökade priser, eller förväntningar om höjda priser, och priserna därefter höjs som följd av ökade löner.
Produktivitet	När ett företag producerar en vara eller tjänst effektivare så stiger produktiviteten. Utrymmet som då skapas kan användas till höjda löner och/eller ökade vinster.
Reallöneökning	Löneökningen i procent minus inflationen. Det är reallöneökningar som ger ökad köpkraft.
Vinstandel	Den andel av näringslivets förädlingsvärde (värdet av företagets produktion minus kostnaderna för insatsvaror) som går till företags- och kapitalägarna i form av vinst.

Vi samlar
Sveriges arbetare

Januari 2025

ISBN 978-91-566-3717-9

www.lo.se

